

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

MODERN TRENDS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM IN CONDITIONS OF THE PRESENTATION

У статті розглянуто та обґрунтовано тенденції інноваційного розвитку системи дошкільної освіти в умовах сьогодення. Обґрунтовано принципи освіти в Україні (доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини в реалізації її здібностей, таланту, у всебічному розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок зі світовою і національною історією, культурою, традиціями; незалежність від політичних партій, громадських і релігійних організацій; науковий, світський характер, інтеграція з наукою і виробництвом, взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність, єдність і наступність; безперервність і різноманітність; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті).

Виявлені суперечності, які зумовлюються інноваціями: невідповідність між новим і старим, яка породжується як соціальними, так і педагогічними потребами політики становлення освіти; обмеженість в часі термінів навчання і зростання обсягу наукової інформації; суперечність між можливостями особистості і дійсністю, прагнення творчої особистості до пошуків нового.

Досліджено основні проблеми, пов'язані з інноваційним розвитком закладів дошкільної освіти. На основі психолого-педагогічної літератури досліджено та виявлено відмінність понять «інновації» та «новації».

Виявлено інноваційні форми роботи з дітьми в закладах дошкільної освіти, серед яких: інноваційні види занять (тематичні, комплексні, комбіновані, інтегровані); нетрадиційні заняття (міні-заняття, заняття-мандрівка, уроки ввічливості, уроки милосердя і доброти, урок милування в природі, урок пам'яті, заняття-казка, заняття-пошук, заняття-вікторина, заняття з логіки, заняття з українознавства, заняття з малювання з використанням нетрадиційних технік, заняття-відкриття, заняття-сюрприз, фізкультурно-оздоровчі заняття, брейл-ринг, КВК, заняття-тренінг, Клуб «Що? Де? Коли?» тощо); нетрадиційні свята і розваги, театралізована діяльність, дослідницько-пошукова діяльність, гурткова робота, цільові прогулянки та екскурсії, моделювання проблемних ситуацій.

Ключові слова: заклади дошкільної освіти; інновації; тенденції розвитку.

The article discusses and substantiates the trends of innovative development of the system

of preschool education. The main problems associated with the innovative development of preschool education institutions are investigated. On the basis of psychological and pedagogical literature, the concepts of "innovation" and "innovation" have been investigated and clearly distinguished.

The revealed contradictions that are caused by innovations: the discrepancy between the new and the old, which is generated by both the social and pedagogical needs of the policy of the formation of education; time constraints of training and the growth of scientific information; the contradiction between the capabilities of the individual and reality, the desire of creative features to search for the new.

The principles of education in Ukraine are substantiated (accessibility for every citizen of all forms and types of educational services provided by the state, equality of conditions of each person in the implementation of his abilities, talent, all-round development; humanism, democracy, priority of universal spiritual values; organic connection with the world and national history, culture, traditions, independence from political parties, public and religious organizations, scientific, secular, integration with science and production dstvom, the relationship with the formation of other countries the flexibility and predictability, unity and continuity, continuity and diversity, a combination of public administration and public self-government in education).

Identified innovative forms of work with children in pre-school education institutions and a list of innovative technologies and methods in the field of pre-school education: (thematic, integrated, combined, integrated); non-traditional lessons (mini-classes, lesson classes, courtesy lessons, lessons of charity and kindness, lesson of admiration in nature, lesson of memory, lesson-lessons, lessons-lessons, lessons-lessons, lessons on logic, classes in Ukrainian studies, classes drawing with the use of non-traditional techniques, opening classes, a surprise lesson, fitness classes, brain-ring, KVN, training sessions, "What? Where?, What? Where? Club", etc.); non-traditional holidays and entertainments, theatrical activity, research and research activity, group work, target walks and excursions, simulation of problem situations; physical and recreational activities (health walks, pedestrian crossings, outdoor physical education, small Olympic games, physical culture and recreation classes, classes "Ball school", classes on valeology and life safety, gymnastics awakening after sleep, etc.).

Key words: preschool institutions; innovation; development trends.

УДК 33'225(06):31.811.15
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-2-20>

Шинкаренко В.В.,

канд. пед. наук,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Олефір Н.В.,

старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Клімова Л.В.,

завідувач навчально-методичної
лабораторії
дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Купрієнко В.І.,

методист навчально-методичної
лабораторії
дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія
неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна освіта, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. За останні роки розвиток науки і техніки сприяв появі нових форм навчальної

комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань.

Роль вихователя набула нової якості. Він розвиває пізнавальні якості дошкільника, його життєву компетентність у різних соціальних інституціях. Водночас відбувається еволюція змісту,

форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження нових новітніх освітніх технологій. Досвід показує, що все нове із часом стає традицією і що традиції утворює соціум, а новаторами виступають яскраві особистості реформаторського типу.

На сучасному етапі відповідно до Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» визначальною складовою формування освіти є оновлення її змісту. Цей процес не повинен носити стихійного характеру, він потребує певного управління. Проблема оновлення педагогічної системи є дуже важливою, актуальною. Інновації відкривають досконаліші шляхи підвищення якості наукових досліджень та реального вдосконалення практики.

Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях, основою яких є інноваційні педагогічні технології. Інноваційні педагогічні технології в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття.

До стратегічних цілей освітньої політики в Україні зараховують розвиток наукової та інноваційної діяльності, підвищення якості освіти на інноваційній основі. Це передбачає зосередження зусиль на створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводу модернізації освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій у всіх підсистемах освіти.

Цьому слугуватиме створення системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти; розроблення системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності. За допомогою введення інновацій навчальний заклад здатен конкурувати на ринку освітніх послуг. Втілення інноваційних ідей у практику роботи залежить не тільки від ресурсних, а насамперед від інноваційних можливостей педагогів. Отже, розвиток навчального закладу визначається сукупною здатністю та готовністю педагогів до створення та впровадження новацій з метою підвищення якості освітніх послуг.

На думку авторів для сучасного етапу розвитку освіти в Україні, зокрема дошкільної, характерна широка наявність у ньому інноваційних процесів. Тож інновації – головний напрям тенденцій розвитку системи дошкільного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, які вели дослідження у цьому

напрямі, варто згадати праці І. Беха, Л. Даниленка, І. Дичківської, М. Кларіна, О. Пехоти, О. Попової, Л. Подимової, А. Прігожина, В. Сластьоніна, А. Хуторського. Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні тенденцій інноваційного розвитку системи дошкільної освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Інноваційна діяльність у дошкільній освіті, як і будь-які інші нововведення, породжує певні проблеми: поєднання інноваційних програм з існуючими державними програмами виховання і навчання в дитячому садку і початковій школі, співіснування різних педагогічних концепцій, невідповідність нових типів навчально-виховних закладів вимогам батьків, потребу в нових методичних розробках.

З іншого боку, існує проблема пристосування нововведення до нових умов, яка пов'язана з тим, що в діяльності педагога нерідко виникає необхідність перенесення раніше розроблених педагогічних технологій, змісту навчання й виховання з інших галузей або концепцій. Механічне їх перенесення призводить до втрати смислу інновації в умовах ігнорування специфіки системи освіти, її історії та традицій.

Виклад основного матеріалу. Сучасні українські вчені розглядають інновацію в освіті як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому (О. Савченко); як «комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження і використання новацій» (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей (В. Паламарчук); як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю (А. Бурова) [6, с. 152].

Слово (*innovatio*) прийшло до нас з англійської мови й означає «нововведення», «новаторство». Філософське розуміння змісту інновації полягає у створенні нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів; новизною, оригінальністю [1, с. 6].

Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які мають у собі прогресивне начало, що надає змогу під час зміни умов і ситуацій ефективно вирішувати завдання виховання та освіти [7, с. 23].

Чітко розрізнати терміни «інновації» та «новації» закликають І. Підласий та А. Підласий. Вони звертають увагу на те, що для позначення новації, заміни чого небудь новим існує нормативне англійське слово “novation”. Інновація ж означає таке нововведення, що здійснюється в системі за рахунок її власних (“in” – всередині) ресурсів, резервів. У процесі аналізу нинішніх перетворень, нововведень в освіті необхідно визначити, чи здійснюються вони за рахунок внутрішніх, ще не використаних резервів педагогічної системи і чи є ці нововведення інноваціями в повному розумінні цього слова? [5, с. 2].

Відповідно до норм Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені, застосовані чи вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, рішення, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва, соціальної сфери.

Слід зазначити, що науковцями опрацьовані також такі питання, як причини замовлення інновацій та їх розповсюдження. Так, В. Паламарчук зазначає, що інновації зумовлюються цілою низкою суперечностей:

- невідповідністю між новим і старим, яка породжується як соціальними, так і педагогічними потребами політики становлення освіти (I рівень);
- обмеженістю в часі термінів навчання і зростання обсягу наукової інформації (II рівень);
- суперечністю між можливостями особистості і дійсністю, прагнення творчої особливості до пошуків нового (III рівень) [4, с. 16].

Відомо, що дошкільна освіта сприяє реалізації прав дитини, закріплених законодавчими міжнародними документами, зокрема права на охорону здоров'я, права на освіту, права на участь в іграх, права на збереження своєї індивідуальності, права на захист від усіх форм фізичного, психічного насильства, приниження, зловживання, відсутності турботи чи недбалого і грубого поводження.

Автори вважають за необхідне виокремити інноваційні форми роботи з дітьми, серед яких: інноваційні види занять (тематичні, комплексні, комбіновані, інтегровані); нетрадиційні заняття (міні-заняття, заняття-мандрівка, уроки ввічливості, уроки милосердя і доброти, урок милування в природі, урок пам'яті, заняття-казка, заняття-пошук, заняття-вікторина, заняття з логіки, заняття з українознавства, заняття з малювання з викорис-

танням нетрадиційних технік, заняття-відкриття, заняття-сюрприз, фізкультурно-оздоровчі заняття, брейн-ринг, КВК, заняття-тренінг, Клуб «Що? Де? Коли?» тощо); нетрадиційні свята і розваги, театралізована діяльність, дослідницько-пошукова діяльність, гурткова робота, цільові прогулянки та екскурсії, моделювання проблемних ситуацій; фізкультурно-оздоровчі заходи (оздоровчі прогулянки, піші переходи, фізкультура на свіжому повітрі, малі олімпійські ігри, фізкультурно-оздоровчі заняття, заняття «Школа м'яча», заняття з валеології та безпеки життєдіяльності, гімнастика пробудження після сну тощо).

Інноваційні технології: технологія особистісно орієнтованої розвивальної освіти; технологія розвивального навчання і виховання Д. Ельконіна; технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера – ТРВЗ; технологія інтегрованого навчання та виховання; технологія індивідуалізації та диференціації освітнього процесу; технологія гуманізації освітнього процесу; здоров'язберезувальні технології (впровадження профілактичних (різні види самомасажу, ходіння по «доріжках здоров'я», загартовувальні процедури тощо), профілактично-лікувальних (фітотерапія, ароматерапія, вітамінотерапія тощо), оздоровчих технологій терапевтичного спрямування: арттерапія, пісочна терапія, сміхотерапія, казкотерапія, музикотерапія, кольоротерапія, ігротерапія, художня гімнастика, пальчикова гімнастика, дихальна гімнастика, фітбол-гімнастика, психогімнастика, зорова гімнастика, коригувальна гімнастика тощо; валеологізація освітнього процесу); ігрові технології; інтерактивні технології; інформаційно-комунікаційні технології.

Інноваційні процеси в галузі освіти В. Слассьонін та Л. Подимова поділяють на два типи. Перший – інновації, які виникають стихійно, без глибокого розуміння всіх умов, засобів і шляхів здійснення інноваційного процесу. Такі інновації не пов'язані з науковим обґрунтуванням, здійснюються на емпіричному рівні, під впливом ситуативних вимог, вимагають глибокого аналізу з метою виокремлення їх позитивних сторін. Другий тип – інновації, які здійснюються на основі цілеспрямованої, науково-культивованої міждисциплінарної діяльності.

На думку дослідників, управління обома типами інноваційних процесів поділяється на чотири групи: науково-контрольні функції виконують наукові організації; науково-адміністративні функції – органи управління освітою; політико-адміністративні – органи влади [8, с. 152].

Принципи державної політики у галузі освіти відображені у Законі України «Про освіту» (1996), який проголошує освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства. Основними принципами освіти в Україні є:

– доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;

– рівність умов кожної людини в реалізації її здібностей, таланту, у всебічному розвитку;

– гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;

– органічний зв'язок зі світовою і національною історією, культурою, традиціями;

– незалежність від політичних партій, громадських і релігійних організацій;

– науковий, світський характер, інтеграція з наукою і виробництвом, взаємозв'язок з освітою інших країн;

– гнучкість і прогностичність, єдність і наступність;

– безперервність і різноманітність;

– поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті [2, с. 9].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначені правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, зокрема і в освітній галузі, а отже, спрямований на підтримку розвитку не лише економіки, а й освіти, науки, культури держави інноваційним шляхом [3, с. 7].

На думку авторів інноваційна діяльність у роботі ДНЗ – вимога часу, яка спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу та його результатів до сучасних вимог суспільства. Вона стала стимулюючим чинником у розвитку дошкільного закладу. Вихователі закладу з метою вдосконалення навчально-виховного процесу використовують інноваційні методики та технології.

Варіативність і різноманітність змісту, методів і прийомів навчання і виховання дошкільнят вимагає об'єднання зусиль педагогів, аби докорінно змінити власне підходи до роботи з дітьми, переорієнтувати кожного працівника на те, щоб у центрі уваги незмінно перебувала дитина. Перелік інноваційних технологій та методик у галузі дошкільної освіти: Психолого-педагогічне проектування, Піроженко; Діагностична методика Т. Піроженко «Мовленнєве зростання дошкільника»; «Театр фізичного виховання», М. Єфименко; «Створення ситуацій успіху», А. Белкін; Методика ТРВЗ, Г. Альтшуллер; Методика М. Монтессорі («Будинок вільної дитини»); Організація музичного виховання (Карл Орф); Використання спадщини В. Сухомлинського; Спадщина С. Русової («Український дитячий садок»);

Інформаційні технології; Ейдетика; Палочки Кюінезера; Ігрові технології навчання, Б. Нікітін; Вальдорфська педагогіка, Р. Штейнер; Методика навчання дітей читанню (М. Зайцев); Методика навчання дітей читанню (Л. Шелестова); Методика навчання дітей раннього віку Глена Домана; Система освіти «Довкілля» (В. Ільченко); Методика використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям (Т. Ткаченко); Методика використання схем-моделей у лексично-граматичній роботі (К. Крутій); Особистісний розвиток дитини засобами взаємодії різних видів мистецтва; Поліхудожній розвиток дітей дошкільного віку в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу; Методика розвитку творчих здібностей на заняттях з малювання (Л. Шульга).

Висновки. Пріоритетними завданнями педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, є: вивчення освітніх інновацій, визнаних ефективними вітчизняною та світовою педагогічною наукою, а також ефективність їх впровадження в інших дошкільних навчальних закладах; моніторинг ефективності впровадження інновацій, розроблених педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів; створення бази даних щодо впровадження педагогічних інновацій у дошкільних навчальних закладах; розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Даниленко Л. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці / Л. Даниленко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Зб. наук. пр. К. : Логос, 2000. Вип. 3. С. 6–11.
2. Державна Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). К. : Рай, 61 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. 2001. № 141 (серпень). с. 12.
4. Паламарчук В.Ф. Системний підхід до впровадження педагогічних ідей у практику роботи школи // Радянська школа. 1987. № 12. С. 16–20.
5. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації // Рідна школа. 1998. № 12. С. 2–4.
6. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні в ХХ ст. / О.В. Попова. Харків. : ОВС, 2001. 256 с.
7. Світові інновації [Електронний ресурс] // The Economist. Режим доступу до журналу : www.innovations.com.ua.
8. Сластєнин В.А., Подымова Л.С. Педагогіка: інноваційна діяльність / В.А. Сластєнин. М. : Магістр, 1997. 224 с.